

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vývoj priorit u výběrového párování

Nikola Chmelíková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Vývoj priorit u výběrového párování

Nikola Chmelíková

Vedoucí práce:

Mgr. Martina ŠTÍPKOVÁ, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

„Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.“

.....

Nikola Chmelíková

V Plzni dne 26. 4. 16

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucí práce Mgr. Martině Štípkové, Ph.D. za trpělivost při konzultačních hodinách a neuvěřitelnou ochotu kdykoliv pomoci. V neposlední řadě patří dík mým rodičům, dále mé úžasné sestře Barboře Chmelíkové, příteli Vítkovi Sladkému a mé biřmovací matce Gabriele Bolibruchové, kteří mě podporují celou dobu mého studia. Děkuji.

Obsah

1. Výběrové párování.....	7
2. Typy vztahů a nové partnerské strategie	9
3. Proměna partnerských vztahů a párování v České republice	13
3.1. Pokles sňatečnosti a nárůst věku vstupu do manželství	15
3.2. Pokles porodnosti a nárůst mimomanželské plodnosti	17
3.3. Propojení zaměstnání a rodinného života.....	18
3.4. Povaha rodiny se mění, sbližování sezdaných a nesezdaných svazků	20
4. Homogamie sezdaných a nesezdaných párů	21
5. Analýza	26
5.1. Výzkumná otázka a hypotézy	26
5.3. Popis analýzy	27
5.4. Popis proměnných	28
5.5. Výsledky analýzy	29
6. Závěr analýzy	34
7. Shrnutí	36
8. Resumé.....	38
9. Zdroje.....	39

Úvod

Téma partnerství a mezilidské vztahy je pro autorku v době volby tématu pro bakalářskou práci zajímavou problematikou. Už jen při položení otázky, co je při vstupu do vztahu skutečně podstatné, se v průběhu psaní odpovědi měnily. Jedinec se běžně nezamyslí nad spojitostí vlivu daných faktorů na preference při výběru partnera. Výběrové párování se vyvíjí a mění v čase, proto má tato práce ukázat, jak se výběrové párování měnilo v České republice. Jelikož autorka je studentkou a klade důraz na vzdělání, tak si sama určila zaměření na vzdělání u výběrového párování.

Empirická část se skládá ze čtyř kapitol. V první kapitole autorka rozebírá samotný proces výběrového párování. Tedy co to je, jak vzniká, jaké faktory na tento proces působí. Dále se zde zaměřujeme na to, jací autoři se tomuto tématu věnovali v České republice.

Druhá kapitola se věnuje tomu, jak se výběrové vyvíjí a jak se tímto vývojem vytvářejí nové formy vztahů. Zde dále autorka popisuje typy vztahů a nové partnerské strategie. Tedy nesezdaná soužití jako přípravnou fázi, dále nesezdané soužití jako celoživotní volbu, nesezdané rodičovství, singles a v neposlední řadě tradiční sezdaná soužití.

Třetí kapitola popíše změny, které měly vliv na vývoj výběrového párování v České republice. Jaké změny nastaly v české společnosti a zdůvodnění těchto změn. Od poklesu sňatečnosti a nárůstu věku vstupu do manželství, dále po pokles porodnosti a nárůstu mimomanželské plodnosti až po snahu o propojení rodinného a profesního života. Poslední podkapitola třetí kapitoly popisuje sbližování povahy sezdaných a nesezdaných soužití. Tato podkapitola slouží jako pojítka ke čtvrté kapitole.

Čtvrtá kapitola popisuje homogamii sezdaných a nesezdaných párů, na kterou navazuje kapitola praktické části, kde se popisuje analýza, která se právě vývoji homogamii věnuje.

Tato bakalářská práce se konkrétně bude snažit potvrdit či vyvrátit, zda

se se vyvíjí v čase vzdělanostní homogamie u nesezdaných párů. Výsledky práce mohou sloužit jako odpovědi, zda vzdělanostní homogamie posílila, či nikoliv. Také však poslouží jako reflexe a to tím, jaké vzdělání se nejčastěji pojí s daným druhem soužití.

V páté kapitole dochází k popisu výzkumné otázky a hypotéz. Následně na to navazuje popis analýzy, popis proměnných, výsledky analýzy a závěr analýzy.

V závěru autorka shrnuje dosavadní zjištění, zmiňuje výsledky, reflektuje omezení práce a navrhuje, jakým směrem by se analýza na toto téma mohla dále ubírat.

1. Výběrové párování

Samotné párování je důležité pro pochopení toho, jak vzniká homogamie. Je tomu tak, protože párování vytváří jádro stratifikačního výzkumu [Kreidl 2009: 1099]. Počátek párování začíná setkáním ženy a muže. Vznik párování nejlépe popisuje Možný [2006], který zmiňuje, že vztah vznikne na základě vzájemných sympatií. Dále pokládá za důležité, že by mělo docházet k naplňování potřeb obou partnerů [Možný 2006: 120]. Proces uzavření vztahu také označuje za uzavření „kontraktu“. Kontrakt se uzavře, pokud obě strany dostanou to, co se jim nedostává [Možný 2006: 125]. S tím, jak vzniká párování, se pojí pojmy homogamie a heterogamie. Pojem homogamie vychází z teorie podobnosti, která tvrdí, že partnery si vybíráme na základě podobnosti životního stylu, hodnotového systému a našich zájmů [např. Šmídová, Janošková, Katrňák 2008: 23]. V podstatě lze pojem homogamie označit jako podobnost mezi partnery [Kreidl 2009: 1099]. Protiklad homogamie je heterogamie. Heterogamie znamená rozdílnost partnerů [Možný 2006: 120]. Celkově se může jednat o rozdílnost, či podobnost věkovou, vzdělanostní, ekonomickou, ale i jinou v závislosti na preferencích partnerů [Možný 2006: 120].

V České republice bylo téma výběrové párování v průběhu 90. let minulého století okrajové téma [Kreidl 2009: 1100]. Snaha o pochopení vzorců výběrového párování narůstala. Na téma homogamie se zaměřoval především, již zmíněný Tomáš Katrňák [např. Katrňák 2002; Šmídová, Janošková, Katrňák 2008], který svůj zájem zaměřil také na preference a kritéria u párování [např. Katrňák 2008]. Vysvětloval pravidlo homogamie jako to, že si lidé nevybírají partnera náhodně [Katrňák 2002: 27]. Lidé, kteří hledají potenciálního partnera, si vytvářejí představy o partnerství na základě jejich preferencí a kritérií [např. Katrňák 2008; Kučera a kol. 2000]. Tyto preference a kritéria při výběru partnera je ovlivněno třemi typy faktorů – individuální, strukturální a sociální [Šmídová, Janošková, Katrňák 2008:

24].

Největší vliv mají individuální faktory. Příkladem individuálních faktorů mohou být naše postoje, priority a výše zmíněné preference. Autoři [např. Katrňák 2001; Matoušek 1997 aj.] zakládají své teorie na tom, že si vybíráme nejčastěji partnery, kteří mají podobné postoje a priority. Tato podobnost má své benefity. Matoušek [1997: 51] však ve spojitosti s podobností zmiňuje, že ne vždy se naše představy o ideálním partnerovi při opravdové volbě partnera uplatní.

Další faktor, který hraje roli při párování je pohlaví. Pohlaví při výběru partnera má vliv na preference, které upřednostňujeme. Kalmijn [1998: 398] zdůrazňuje odlišnosti, které vedou k odlišným nárokům od partnera na základě pohlaví. Od mužů se nejčastěji očekávají socioekonomické zdroje, které zabezpečí rodinu. Naopak u žen hraje největší roli atraktivita. Tyto individuální faktory se také dají členit.

Podstatný vliv těchto faktorů potvrzuje Možný [2006: 127], který označil homogamii a heterogamii právě jako výsledek působení těchto faktorů. Tyto individuální faktory se také dají členit. Členění individuálních faktorů uvádí Kalmijn [1998]. Tyto faktory jsou individuální preference, vlivy třetích stran a omezení trhu [Kalmijn 1998: 398]. S vlivem třetí strany se pojí i další faktor, který ovlivňuje výběr partnera. Tímto faktorem je etnicita. Vliv třetí strany (rodina, příbuzenstvo) se projevuje vlivem na sňatek v rámci skupiny [Kalmijn 1998: 407]. Tento vliv třetí strany znamená, že jedinci se snaží na sňatkovém trhu potvrdit svou sociální pozici, nebo si sociálně „přilepšit“ [např. Katrňák 2001, Katrňák 2002]. Tím se pojí pravidlo homogamie, které se nejčastěji objevuje na nejnižších a nejvyšších stupních sociální struktury.

Těmito všemi faktory vznikají různé sňatkové strategie, které tvoří jakousi ochranu jednotlivých společenských vrstev [Katrňák 2002: 29]. Pravidlo homogamie je důležité opakovat, jelikož se pojí s hlavní výzkumnou otázkou. Nové sňatkové strategie se vytvářejí v důsledku

změn ve společnosti (viz kapitola č. 3). V důsledku změn ve společnosti dochází k novým typům vztahů. Od obecných principů volby partnera se autorka dostává k vývoji výběrového párování. Vývoj výběrového párování vedl k vytvoření nových typů vztahů. Těmto typům vztahů se věnuje následující kapitola.

2. Typy vztahů a nové partnerské strategie

Výběrové párování se vyvíjí a může se měnit v čase. V této kapitole se autorka zaměří na to, jak se výběrové párování vyvíjí a jak se tímto vývojem vytvářejí nové formy vztahů. V následující kapitole (č. 3) se tento vývoj podloží změnami, které v české společnosti nastaly.

Vývojem výběrového párování se proměňují rodinné a partnerské vztahy. Vlivem tohoto vývoje se také mění postoje k jednotlivým formám vztahů [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007: 29]. Z počátku bude důležité probrat dvě základní formy vztahů – nesezdané a sezdané. Na základě dvou determinantů se rozdělují nesezdaná a sezdaná soužití. Prvním z nich je primární funkce vztahu a plány do budoucna [Hamplová 2009; 31]. Druhým determinantem jsou charakteristiky a institucionální kontexty manželství, které jsou odlišné od nesezdaného soužití.

Nesezdaná soužití nejsou zcela novým jevem. Bylo už značně rozšířené před rokem 1989, avšak nyní se stává zcela běžným jevem [Možný 2006; Matoušek 1997]. Nesezdané soužití označují Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová [2000: 122] jako jeden z nejdůležitějších aspektů problematiky partnerských vztahů. Pojem nesezdané soužití se vymezuje jako situace, kdy mladý pár žije ve společné domácnosti a také sdílí hospodaření, aniž by uzavřeli manželský svazek [např. Hamplová, Soukupová, Chaloupková 2007; Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000].

Rozlišují se dvě podoby nesezdaného soužití. Jedna podoba nesezdaného soužití se nazývá jako „zkouška“ před vstupem do

manželství, kterou má pár jako přípravnou fázi před vstupem do manželství. Druhá podoba je nesezdané soužití jako celoživotní volba, která popírá tradiční vstup do manželství [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000].

První podoba nesezdaného soužití jako „zkoušku“ před vstupem do manželství někteří autoři [Hamplová, Pikalková 2002; Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000 aj.] chápou jako náhradu klasického namlouvání a chození. Jedná se tedy vlastně o novou formu namlouvání a chození. Je to fáze, kdy se jedinci v páru lépe poznávají a rozhodují se, zda je pro ně vhodný partner pro založení rodiny. Hamplová [2002] tento přístup označila jako za zodpovědný. V české společnosti není tento předstupeň manželství sankcionován a je považováno za správné si vztah nejprve vyzkoušet [Hamplová, Pikalková 2002: 128]. Druhá podoba nesezdaného soužití je jako celoživotní volba partnerství. Jedná se o partnerství, které nemá v plánu uzavřít manželství a páru to takto vyhovuje.

Povahu nesezdaných soužití mění fakt, pokud pár plánuje nesezdané rodičovství. Autoři [Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000] často označují nesezdané soužití také jako „čekání na úspěšné otěhotnění“. Jednoduše řečeno se čeká na otěhotnění, které většinou vede ke sňatku, ale až po narození dítěte.

Nesezdané rodičovství se člení do dvou forem. První forma jsou nesezdané páry, které mají děti. Hamplová, Chaloupková a Soukupová [2007; 76] říkají, že tato forma nesezdaného rodičovství se stává alternativou manželství. Druhou formou je osamělý rodič dítěte, který nežije s druhým biologickým rodičem dítěte [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; 29]. U této formy také Hamplová, Chaloupková a Soukupová [2007; 76] dodávají, že je zde důležitý způsob, jakým se žena stala matkou (nedobrovolné těhotenství, nebo dobrovolné mateřství).

V případě rodičovství může nesezdané soužití vytvořit podobné

podmínky jako manželství. Ovšem veřejné mínění o mimomanželském rodičovství může ovlivnit důvody, které vedly k tomu, že rodiče přivedli dítě na svět jako nesezdaný pár [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; 29]. V současnosti je společnost tolerantní k různým netradičním formám rodinného soužití [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; 30]. Není neobvyklé, že dojde k mimomanželskému rodičovství, avšak nejčastější je rodičovství v sezdaném páru. Zákon o rodině preferuje rodinu založenou manželstvím [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; 82]. Z hlediska právního, sociálního a daňového nemají nesezdané páry žádné výhody. Naopak při rozpadu nesezdaného páru nemají partneri nárok na společně nabitý majetek [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; 81]. Nesezdané soužití je z hlediska rodičovství, práv dítěte a sociálního zabezpečení rovnoprávné spolu s manželstvím [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; 82].

Tradičně sezdaná soužití jsou stále nejčastějším preferovaným způsobem partnerského soužití. Před vstupem do manželství dochází k vzájemné dohodě na podmínkách jejich manželství. Podmínky mohou být různé. Jsou to očekávání od manželství, počet dětí, anebo majetkové rozdělení v případě rozvodu [Hamplová 2000: 67]. V případě, že pár plánuje rodičovství, tak preferuje sezdané soužití, které je ze strany státu více podporováno. Hamplová předpovídá menší předpoklady pro plánování rodiny u nesezdaných párů, než u sezdaných párů [Hamplová 2009; 32]. Může to být z důvodu, že představa „správné rodiny“ je právě sezdané rodičovství. Ve společnosti nemá rodina pouze funkci reprodukční, ale také funkci socializační a zabezpečovací. Potůček [2002: 221] zmiňuje, že tyto funkce nelze plnohodnotně nahradit. To tedy znamená, že nárůst mimomanželských soužití a nízká sňatečnost není skutečný problém pro postavení manželství ve společnosti.

Podle Kalmijna [1998: 395] je vysoká míra rozvodovost odrazem změny ve společnosti. Prevencí před rozvodem může být, výše zmíněna druhá

podoba nesezdaného soužití, tedy manželství na „zkoušku“. Lidé jej volí především jako přípravnou fázi před vstupem do manželství [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; 81]. Přípravná fáze, však nemusí znamenat jistotu udržení vztahu [Chaloupková 2010]. Nemusí být vždy „přípravnou fází“ před manželstvím, nýbrž pouze snahou trávit více času se svým partnerem, nebo možnost společného bydlení.

Jedinci si uvědomují svobodu vlastní volby, což po rozdělení vztahů na sezdané a nesezdané, vede ke zmínění faktorů, které ovlivňují volbu způsobu soužití. Volbu způsobu partnerského soužití mimo jiné ovlivňuje náboženské přesvědčení. Nesezdané soužití preferují jedinci, kteří jsou rozhodnější a zvažují důsledky svého rozhodnutí [Kocourková, Rabušic 2006: 12]. Po nesezdaném soužití jedinci vstupují do manželství z důvodu vlastního rozhodnutí, či společenského tlaku, přání druhého partnera, narození dítěte, či plánování rodiny [Fialová, Kučera: 1997]. V současné době je ovšem naprosto běžné, že lidé opožďují manželství, nebo vůbec neuvažují o uzavření sňatku.

Ve společnosti se objevila nová strategie, která se vyznačuje tím, že jedinec se nezařazuje do žádného druhu soužití. Vytvořila se nová strategie, která se nazývá „single“. Je to současný trend, který narůstal po roce 1989. Autoři Dykstra a Poortman [2010] zmiňují, že pokud jedinec zvolí strategii být single, tak to není závislé na jeho preferencích a příležitostech. Může to také být jen jedincovo rozhodnutí, nebo jedince k této strategii dotlačí různé okolnosti. Možný důvod, který vede jedince k tomu být single, je podle autorů [Dykstra, Parker: 2010], že jedinec nemůže najít vhodného potencionálního partnera. Každý jedinec jedná individuálně, nelze upřesnit, či uvést přesný důvod, který jedince k této strategii vede.

Dále se však také zmiňují vztah pohlaví a strategie single. U pohlaví se zjistilo, že nehraje takovou roli, avšak daleko větší vliv má socioekonomický status jedince. Jedinci, kteří jsou ekonomicky více

zajištění, vidí ekonomický přínos zůstat single. Nejčastěji ženy, které mají menší socioekonomický status, budou více preferovat vztah s mužem, který se o ně postará po ekonomické stránce.

Autoři [Dykstra, Parker: 2010] přišli se zajímavým zjištěním a to, že ženy s vysokým socioekonomickým statusem mají větší pravděpodobnost, že zůstanou single, než ženy s nízkým socioekonomickým statusem. Důvody, které vedly k tomuto zjištění, jsou, že muži preferují partnerky s nižším socioekonomickým statusem. To může vycházet ze společenského stereotypu, kdy v případě rodičovství má muž zastat roli živitele a žena pozici matky. Jednoduše řečeno, že se muž v případě rodičovství má postarat o rodinu.

Stručně se dá říci, že typy vztahů se tedy dělí na sezdané a nesezdané. Tyto typy vztahy se však mění v čase. Došlo k celkové proměně partnerských vztahů. Hledáním důvodů a příčin, které k těmto proměnám vedly v České republice, se věnuje následující kapitola.

3. Proměna partnerských vztahů a párování v České republice

V předchozí kapitole jsme se dozvěděli, jaké jsou typy vztahů. Tato kapitola se zaměří, kdy, jak a proč k těmto změnám došlo. S touto proměnou se mění i vzorce homogamie. K tomu, aby bylo možné zkoumat homogamii v České republice, je třeba zaměřit se na změny, které vedly k proměně povahy rodiny a vzniku nových typů vztahů.

Ke změnám ve všech sférách společnosti došlo v období po politickém převratu roku 1989.[Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000: 135]. Změny, které v západoevropských zemích trvaly 20 až 25 let, nastaly u nás během několika let.

Tyto změny, které nastaly v České republice, byly stejně hluboké jako změny v západních zemích v roce 1970 a 1980. Došlo k novým směrům v demografickém chování české společnosti [např. Hamplová,

Chaloupková, Soukupová 2007; Katrňák 2002; Katrňák 2001; Potůček 2000]. Rabušic [2001: 99] tento stav nazývá jako druhý demografický přechod, který začal v druhé polovině 90. let. Příčina tohoto demografického přechodu je podle Rabušice [2001: 102] změna v hodnotových preferencích. Toto chování se projevilo nejvíce u mladých lidí, kteří nebyli ovlivněni minulými zkušenostmi a snadněji uplatňují své životní plány.

Autoři uvádějí různé příčiny a důvody, které vedly k této změně. Možný [2006: 130-132] uvádí, že je současná česká společnost otevřená a prostorově mobilnější. V této otevřené a prostorově mobilnější společnosti byla největší změna pokles sňatečnosti. K poklesu sňatečnosti dochází podle Katrňáka [2000; 311] z důvodu nových partnerských strategií. Tím, že je společnost otevřená, se také rozšířila možnost výběru partnera. Katrňák zmínil [2001; 225], že tato rozšířená možnost výběru partnera může vést k oddalování sňatku.

Další změnou a mediálně nejvíce diskutovaný trend byl delší proces pro narození dětí v roce 1992. Toto nejsou však jediné změny, které nastaly. Jiné změny, či trendy, které nastaly, jsou nárůst soužití mimo manželství a vysoká rozvodovost. Těmto jednotlivým změnám se budou věnovat jednotlivé podkapitoly. Důvody, které způsobují tyto změny, se dají na základě autorů rozdělit do dvou skupin.

První skupinou jsou autoři [Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000; aj.], kteří se přiklánějí k názoru, že lidé narozeni po roce 1989 mají neomezené možnosti v oblasti osobního rozvoje a uplatnění. S tímto názorem se pojí trend západoevropské společnosti, kde je běžný vysoký sňatkový věk.

Druhá skupina autorů tvrdí, že devadesátá léta jsou obdobím, kdy skupinu svobodných tvoří lidé, kteří mají odlišné představy od generace jejich rodičů [Katrňák 2001: 226]. Také Potůček [2002; 212] navazuje na pokles sňatečnosti, kdy spojuje nepříznivé ekonomické podmínky pro

založení rodiny, jako jsou menší sociální jistoty pro rodiny, vyšší náklady na založení rodiny a nedostupnost bytů. Na Potůčka navazuje také Chaloupková [2010; 101], která zmiňuje jiné podmínky pro založení rodiny (ekonomické, sociální aj.) a zmiňuje také, že počátky rodinných drah se stávají rozmanitější. Jiné podmínky pro založení rodiny dále rozvádí Možný [2006: 191], který uvádí, že je tomu tak z důvodu, že jsou větší možnosti vzdělávání a pracovních příležitostí.

Tyto dvě názorové skupiny spojuje Rabušic, který potvrzuje, že dochází k celkové transformaci české společnosti. Zmiňuje, že česká společnost je na dvou protipólech. Na jedné straně neomezené možnosti (v oblasti vzdělávání a cestování), a na straně druhé nestabilní, ekonomická situace. Rabušic [2001: 100] upozorňuje, že dochází k hospodářské krizi, která je způsobená nezaměstnaností mladých lidí, snížením úrovně sociálního zabezpečení a snížením životní úrovně.

Změny jsou dle Rabušice [2001] nedílnou součástí nového společenského řádu, což vede i ke snížení sňatečnosti a porodnosti. Což bylo dáno tím, že se česká společnost začínala podobat typicky západní demokracii. Tato podoba se projevila i ve snaze o propojení zaměstnání a rodinného života (více v kap. 3. 3).

V následujících podkapitolách se zaměříme na jednotlivé změny v České společnosti. První změnou je, pokles sňatečnosti (kap. 3. 1.) a nárůst věku vstupu do manželství, která je spojována s druhou změnou a to s poklesem porodnosti (kap. 3. 2). Tím, jak tyto změny vedly k proměně povahy rodiny (kap. 3. 4.) a sbližování sezdaných a nesezdaných soužití se bude věnovat poslední podkapitola a tuto obsáhlou kapitolu uzavře.

3.1. Pokles sňatečnosti a nárůst věku vstupu do manželství

Jednou z největších změn v české společnosti je pokles sňatečnosti v české společnosti. Potůček [2002; 212] zdůrazňuje, že pokles sňatečnosti a oddalování věku vstupu do manželství, vychází ze špatné ekonomické situace pro mladé páry, které chtějí založit rodinu. V případě

rodičovství vzniká pro pár významné snížení příjmu.

Jednoduše řečeno současná skupina lidí ve věku 25 – 29 let si chce nejdříve po ukončení studia zajistit ekonomické zázemí, aby následný vstup do manželství a s tím spojené rodičovství bylo jednodušší. Tím, že je tato věková skupina nejčetnější v české společnosti [Česká statistický úřad: 2004], tak je logické, že docházelo k snížení sňatečnosti a tato situace zůstala na nízkých hodnotách.

Tím, že je věková skupina osob ve věku 25 - 29 let nejpočetnější skupinou, tak se zvyšuje věk vstupu do manželství, což může být odpovědí na to, proč se snižuje sňatečnost. Věk vstupu do manželství narůstá a došel k věku, který je běžný ve vyspělých západních zemích [Možný 2006: 255]. Pro upřesnění, průměrný věk vstupu do prvního manželství je právě ve věkové skupině 25 – 29 let [Česká statistický úřad: 2004]. To vede k tomu, že tradiční model rodiny, tedy sezdaný pár a děti, není tak obvyklý jako kdysi. Toto tvrzení potvrzuje Kohoutová:

„Tím, že dochází k narůstání počtu lidí, kteří dosahují vyššího vzdělání, tak dochází k odkládání vstupu do manželství do vyššího věku. Tyto faktory ovlivňují podobu partnerů z hlediska vzdělání a věku.“ [Kohoutová, Český statistický úřad, Socio-demografická homogamie sezdaných a nesezdaných párů 2014].

Z výzkumu Českého statistického úřadu [2004], který se zabýval, současnou populační situací v roce 2004, vyplývá, že pokles sňatečnosti v roce 2004 se pozastavil na snížených hodnotách a už více neklesá. Tedy popisují to tak, že po velkém snížení sňatečnosti v devadesátých letech se situace nezhoršuje, naopak se na počátku roku 2000 tato situace mírně zlepšovala. Tyto výsledky se nedaly aplikovat na celou českou společnost, jelikož je výzkum zaměřen jen na obyvatele Prahy.

Pro upřesnění informací je vhodné zmínit hodnoty poklesu sňatečnosti. V roce 2002 bylo uzavřeno celkem 52 732 sňatků a v roce 2012 to již bylo

jen 45 206 sňatků. Z tabulky s hodnotami celkových sňatků v jednotlivých letech je patrné, že se vyšší počet sňatků v roce 2002 neustále opakuje do roku 2010. Po roce 2010 celkový počet sňatků neustále mírně klesá [Český statistický úřad: 2014].

Možnou příčinou toho, že dochází k navyšování věku vstupu do manželství, je neomezená možnost vzdělávání, což automaticky posouvá věk jedince. Rabušic [2001: 108] na základě svého výzkumu zdůrazňuje, že především ženy studující terciální vzdělání nemají potřebu vstupovat do manželství, jelikož zmiňují, že radost z mateřství kompenzují profesním úspěchem a profesní úspěch jim zajistí socioekonomický status. Tento posun označuje Možný [2006] jako největší změnu ve struktuře rodiny. Tento posun, může být také jedním z důvodů poklesu porodnosti, kterému se podrobněji následující podkapitola.

3.2. Pokles porodnosti a nárůst mimomanželské plodnosti

Dalším významným trendem současného demografického vývoje je mimomanželská plodnost. Klesá plodnost realizovaná v manželství, ale naopak narůstá plodnost v nesezdaných párech [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007; Potůček 2002; 212]. Tento trend je v české společnosti držen přibližně na stabilní úrovni.

Dříve docházelo k neustálému zvyšování podílu dětí narozených mimo manželství v roce 1990 z 10% na 21% v roce 1999 [Rabušic 2001: 102]. V roce 2000 to bylo již téměř 22% ze všech narozených dětí v České republice, které se narodili právě nesezdanému páru [Potůček 2002: 212]. Mohlo to být skutečností, že již není manželství nezbytnou podmínkou pro pravidelnou sexuální aktivitu. Nesezdané soužití se stalo běžnou součástí intimního životního stylu v České republice. Narůstající počet dětí narozených v nesezdaných párech vyrovnává celkový pokles porodnosti [Kohoutová 2014].

Dále z tiskové zprávy Českého statistického úřadu [2014], který se zaměřoval na to, jak je ekonomicky náročné založit rodinu, vyplývá, že je

opravdu stále náročnější se pro mladé lidi uplatnit na trhu práce. Toto zjištění je podloženo nízkou úrovní zaměstnanosti ve věku do 25 let (především u osob na magisterském studiu). Další zjištění jsou, že je čím dál náročnější návrat matek na trh práce. Možnou alternativou pro řešení tohoto problému je propojení zaměstnání a rodinného života. Na toto téma navazuje další podkapitola zabývající se propojením zaměstnání a rodinného života, také možné alternativy, jak usnadnit toto propojení.

3.3. Propojení zaměstnání a rodinného života

Všechny změny, které se dějí, se pojí s jednou stejnou charakteristikou a to s takovou, že se česká společnost postupně začíná proměňovat směrem k trendům, které jsou typické pro vyspělé západní země. Druhá skupina autorů [Chaloupková 2010; Katrňák 2001; Potůček 2002] vysvětluje změny, které nastaly. Zmiňují především špatnou ekonomickou (i sociální) situaci pro zakládání rodiny, ve které se česká společnost nachází. Jednou z možností, jak vytvořit alternativu pro to, aby jedinec mohl zabezpečit a založit rodinu, je propojení zaměstnání a rodinného života.

V současné době toto propojení dochází především u žen, které se snaží propojit mateřství a zaměstnání [Možný 2006: 191-192]. Není však vyloučeno, že se o toto propojení nesnaží i muži. Toto propojení rodinného života a zaměstnání se stává složitějším. To může být důvodem, proč se pozice manželství a rodičovství mění v pořadí životních plánů [Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová 2000: 135].

Z důvodu, že prostředí orientované na trh nepodporuje rodinu, je kladen důraz na nezávislost a svobodu. To může mít za následek, jak již bylo zmíněno, že se odkládá manželství do pozdnějšího věku. To také vede k oddálení rodičovství. Potůček [2002: 438] zdůrazňuje, že by mělo ve společnosti dojít ke změně ve vztahu k rodině. Především tedy o vytvoření podmínek, které usnadní propojení rodinných a pracovních povinností.

Ze strany státu by měla přijít podpora mladých rodin. Je statisticky potvrzeno, že situace v české společnosti nepodporuje mladé lidi pro založení rodiny. Současný trh práce příliš nepomáhá sladování osobního a soukromého života. Možnou alternativou by mohly být častější možnosti práce z domova, nebo zkrácené úvazky. Také možnou alternativu zmínila tisková zpráva Českého statistického úřadu [2014], kdy by podpora ze strany zaměstnavatele mohla být formou jedno, či dvou volných pracovních dní až do věku 15 let nejmladšího dítěte.

Pro podporu mladých rodin, aby vůbec došlo k založení dlouhodobého vztahu a s tím spojené případné založení rodiny, je nejdůležitější materiální zabezpečení, dodává Tomášek [2006: 87]. Hlavní otázkou zůstává, jak současná situace ovlivňuje rozhodování jedinců ohledně manželství a dlouhodobému vztahu. Tím, že toto propojení je stále náročnější, je běžné, že jedince odradí od založení rodiny a vede k rozšíření nesezdaného partnerství. Toto tvrzení potvrzuje Kohoutová [Kohoutová: 2014] zabývající se možnostmi budoucího vývoje. Dále k tomu dodává:

„V posledních letech se sice změnilo společenské vnímání nesezdaného soužití, života v samostatné domácnosti či delší doby studia, ale systém sdílení rodinných a pracovních povinností zůstává stále stejný.“ [Kohoutová: 2014].

Ze všech výše zmíněných ovlivňujících změn je tedy pochopitelné, že dochází k rozšíření nesezdaného soužití u mladých lidí a poklesu porodnosti. Je to vhodnou alternativou před vstupem do manželství. Dalo by se očekávat, že tuto skupinu nesezdaných párů budou nejvíce tvořit lidé s vyšším vzděláním, jelikož během studia nejsou připraveni pro založení rodiny, jak ze strany sociální, tak ekonomické. Dá se také očekávat, že sezdaní partneři budou více vzdělanostně podobní, jelikož jedinci vstoupili do manželství až po ukončení studia a vytvoření zázemí pro budoucí rodinu.

Předpokládalo se, že situace se stabilizuje, až lidé narození v 70.

letech, projdou celým obdobím reprodukce. Tento předpoklad tedy je, že se demografická situace měla stabilizovat po roce 2010 [Potůček 2002: 213]. Vývoj nesezdaného soužití je důležitým trendem v české společnosti. Následující a poslední podkapitola se bude snažit popsat proměnu povahy rodiny, fází, ve které se česká společnost nachází a rozšíření nesezdaného soužití.

3.4. Povaha rodiny se mění, sblížení sezdaných a nesezdaných svazků

Všechny zmíněné změny potvrzují, že se společnost změnila, tím také dochází k celkové proměně rodiny, tak jak ji známe. Tím nedochází k zániku rodiny, ale povaha rodiny se mění [Katrňák 2001; 226]. U nás dochází k výraznému sblížení sezdaných a nesezdaných svazků. Pokud budeme zakládat na tomto faktu, tedy že se tyto svazky sblíží, tak musíme zjistit rozdílnosti těchto svazků. Tyto rozdílnosti jsou závislé na stupni vývoje, kterého společnost dosáhla.

Hamplová [2009; 32] používá termín „závěrečná fáze“, který označuje stav společnosti, kde narůstá podobnost sezdaných a nesezdaných svazků a je tato podobnost společensky přijata. Opakem společnosti v „závěrečné fázi“ je společnost, která nedosáhla této fáze. Pro tuto společnost je stále nesezdané soužití okrajovým jevem a není bráno jako legitimní způsob plánování rodičovství [Hamplová 2009; 32]. Společnost v České republice se na základě výše zmíněných změn nachází v mezistupni. Pojem „mezistupeň“ nazývá Hamplová [2009; 32-33] stav ve společnosti, kdy je kohabitace brána jako dočasná, nebo přípravná fáze před manželstvím.

Podle Hamplové [2009; 32-33] tedy bere česká společnost kohabitaci jako dočasnou fázi před manželstvím. Trendy potvrzují výsledky z výzkumu ISSP Rodina a genderové role (2002). Z výsledků je zřejmé, že nesezdaná soužití v různých formách preferují spíše mladší a střední generace. Je to z důvodu, že se jedná o méně závaznou podobu soužití.

Naopak starší generace nesezdaná soužití značně nepreferují [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007: 31]. Další zjištění výzkumu ISSP 2002 [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007] jsou, že téměř tři čtvrtiny české společnosti schvalují nesezdané soužití před vstupem do manželství. Nesezdané soužití bez plánu uzavřít manželství schvaluje jen polovina respondentů. Snižuje se počet lidí, kteří zastávají názor, že je manželství nutné k rodičovství. Na drhou stranu manželství není vnímáno jako nepotřebná instituce.

V roce 2002 autor Martin Potůček v knize „*Průvodce krajinou priorit*“ označil demografickou situaci v České republice jako přechodnou. Mění se postoje a názory lidí, tím vznikají i nové postoje k rodině. Odlišnost demografického chování, především u mladých lidí, se zvyšuje [Potůček 2002: 212]. Toto chování má vliv na skladbu obyvatelstva podle rodinného stavu.

Různí autoři uvádějí odlišné názory, které vedou k rozšíření nesezdaného soužití. Chaloupková [2010: 117] uvádí menší závislost žen na mužích, nebo například pečlivější výběr partnera. V současně české společnosti svobodní lidé nechtějí řešit budoucnost, ale pouze přítomnost [Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007: 117]. Tato fáze může sloužit k lepší adaptaci na společný život a může posloužit k lepšímu poznání.

To, že dochází k velkému rozšíření nesezdaného soužití, potvrzuje fakt, že v české společnosti narůstá počet domácností, které tvoří nesezdané páry. V roce 2012 tento počet vzrostl na 8,7% z celkového počtu domácností [Kohoutová: 2014].

4. Homogamie sezdaných a nesezdaných párů

V průběhu devadesátých let došlo k demografickým změnám, o kterých se níže ještě zmíníme (podrobněji viz kap. 3). Katrňák [2001: 228] zmiňuje, že nejvyšší změnou je pokles sňatečnosti v mladých věkových skupinách. Katrňák [2001] poukazuje na spojitost vzdělání a pravděpodobnost vdát

se. Tuto spojitost ukazuje na rozdílnosti u mužů a žen.

Na tuto spojitost navazuje především Hamplová [2009; 32], která dodává, že v důsledku změn ve společnosti dochází k posilování hodnot individuálního rozvoje a dvou-kariérového partnerství, které je v rozporu s rodinnými hodnotami [Potůček 2002: 214]. Tato kapitola navazuje na změny, které nastaly a zaměří se především na téma homogamie a její roli při párování.

Pojem homogamie je v krátkosti vysvětlen, již v první kapitole. Tento pojem bude hrát v této kapitole hlavní roli, jelikož je to klíč k pochopení celé analýzy, proto se bude opakovat v kontextu této kapitoly. Zde se nejlépe hodí definice homogamie dle Kalmijna [1998: 395], který tento termín vysvětluje jako stav, kde hlavní roli hrají preference a předsudky. Homogamie se projeví, pokud jedinec chce ve vztahu stejný, nebo podobný status.

Na Kalmijnovu definici homogamie navazuje opět Katrňák [2001: 29] který zdůrazňuje, že vztah mezi partnery je založený na stejných ekonomických a kulturních hodnotách. Ekonomické hodnoty se pojí se vzděláním, jelikož je to hlavní determinant pracovního úspěchu a sociálního postavení ve společnosti. Mnoho výše zmíněných autorů [např. Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007: 29 aj.] považuje vzdělání jako důležitý faktor, který ovlivňuje výběr partnera. Z tohoto důvodu se zaměříme především na vzdělanostní homogamii.

Vzdělání má podle Katrňáka [2008: 24] vliv na výběr partnera, protože česká společnost funguje na principech tržního hospodářství. Uvádí, že vyšší vzdělání je spojováno s vyšším příjmem a prestiží. Je tomu tak, protože při vstupu do manželství dochází ke sdílení těchto zdrojů [Kalmijn 1998: 396]. Jednoduše řečeno, lidé hledají partnera s nejvyšším socioekonomickým statutem. Autoři [např. Kalmijn 1998; Katrňák 2001] se shodují, že jedinci s vysokým socioekonomickým statutem upřednostňují jedince, kteří mají stejný, nebo vyšší socioekonomický status.

V devadesátých letech stále platila ekonomická návratnost vzdělání. Stále však platí vztah mezi vzděláním a ekonomickým příjmem [Katrňák, Kreidl, Fónadová 2004: 301]. Čím nižší měl muž vzdělání v devadesátých letech, s tím větší pravděpodobností zůstal svobodný. U žen to bylo naopak. Na konci devadesátých let se situace změnila. Nejvíce svobodných žen bylo se základním vzděláním. Celkově dochází k nárůstu snížení sňatečnosti u párů s nízkým vzděláním [Katrňák 2001: 226-228]. Toto zjištění bude více probráno v analýze, která chce zjistit vývoj tohoto trendu. Tedy zda, je mezi nesezdanými soužitími více svazků, kde jsou vzdělanější ženy s méně vzdělanějším mužem.

Nelze zcela jistě vysvětlit pokles sňatečnosti u mužů a žen s nízkým vzděláním. Katrňák [2001: 228-229] se snaží vysvětlit pokles sňatečnosti u lidí s nízkým vzděláním tím, že je tato skupina nejméně vybavena, jak po ekonomické, kulturní i sociální stránce. Vzdělání se pojí, totiž s určitou kulturní úrovní [např. Katrňák 2001: 230-232; Katrňák, Lechnerová, Pakosta, Fučík 2010]. Jedinci hledající partnera se snaží o to, aby si vzájemně rozuměli. To může být příčinou, že narůstá u mladých a svobodných Čechů tendence najít si životního partnera s podobnou vzdělanostní úrovní.

Pokud, ale platila ekonomická návratnost vzdělání, tak je pochopitelné, že vedlo k nárůstu počtu absolventů. Při výběru partnera, proto jedinci budou klást důraz na dosažené vzdělání potenciálního partnera. Tento trend by měl být nejvýraznější v prvních manželstvích [Katrňák, Kreidl, Fónadová 2004: 300]. Může, však vzniknout myšlenka, proč při prvním manželství je kladen větší důraz na vzdělání. Katrňák, Kreidl a Fónadová [2004: 301] odpovídají, že je to tím, že jedinec klade větší důraz na vzdělání, které je důležitým faktorem pro budoucí sociálně-ekonomické postavení jednoho z manželů. Toto postavení se stává důležitější, než samotný ekonomický zisk.

Společnost se neustále vyvíjí. Tato analýza si klade za cíl názorně

ukázat, jak se vyvíjela vzdělanostní homogamie v letech 2002 a 2012. Autoři [např. Katrňák 2001, Katrňák 2008 aj.] potvrzují trend z devadesátých let, který platí i v současnosti, tedy že v české společnosti se spíše oceňují postavení a ocenění, které dosáhneme vlastním úsilím. Především vzdělání a s tím spojené zaměstnání.

Vliv na vývoj a rozšíření vzdělanostní homogamie může mít také fakt, že v současné společnosti se tráví vzděláváním nejvíce času v porovnání s dřívějšími generacemi. Toto vzdělávání ovlivňuje složení páru. Katrňák, Kreidl a Fónadová [2004: 300] zmiňují, že se tím individuální preference u obou pohlaví, zaměřují na partnera s vyšším, nebo stejným vzděláním. V roce 2004 autoři Katrňák, Kreidl a Fónadová předpokládali, že tato vzdělanostní homogamie bude dále narůstat.

Tento předpoklad autorů potvrzují data z Českého statistického úřadu. Vyšlo z nich, že v roce 2012 přes více jak polovinu (54,5%) sňatků uzavírají snoubenci, kteří mají stejné vzdělání [Český statistický úřad: 2014]. Další zjištění je, že dochází k nárůstu u případů, kdy ženy mají v sezdaném páru vyšší vzdělání než ženich. Příčinou může být měnící se struktura obyvatelstva podle vzdělání, zmiňuje Kohoutová [2014: 6]. Dále také tuto informaci doplňuje, že u žen je tato změna patrnější, viditelné je to nejvíce na počtu absolventů v roce 2012, kdy z celkového počtu bylo 63% žen.

Vzdělanostní homogamie se může spojovat také s druhem soužití, který jedinec zvolí. Vztah socioekonomického statusu a druhu soužití spojuje Hamplová na základě svého výzkumu (2009). Dochází k nárůstu nesezdaného soužití, avšak jedinci můžou mít kvůli nestabilitě nesezdaného soužití strach, nebo neochotu sdílet „kapitál“ [Hamplová 2009: 47]. Může tedy dojít k homogamii, aby jedinci měli podobný, nebo stejný socioekonomický status. Zmíněnou nestabilitu a neochotu, nebo strach sdílet majetek používá jako hlavní faktory rozdělující nesezdané a sezdané páry.

To vede ke srovnávání vzdělanostní homogamie mezi sezdanými a

nesezdanými páry. Hamplová [2009; 29] dodává, že je nižší vzdělanostní homogamie u nesezdaných párů. Hamplová [2009; 30] toto vysvětluje jako důsledek rozdílných hodnot. Zdůrazňuje rozdílné hodnoty nesezdaných párů od sezdaných, které kladou větší důraz na rovnost, netradiční role mužů a žen, což může zvýšit tendenci hledat partnera, který má stejné vzdělání.

Vzdělanostní homogamie je v manželství více než u nesezdaných párů, zmiňuje Kohoutová [2014: 10] na základě výsledků z dat ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011. Z nich vyšlo, že u nesezdaných partnerů nebyly rozdíly oproti manželským párům tak výrazné. Nesezdané páry vykazovaly o trochu vyšší míru vzdělanostní homogamie – 48,5%. Tato podobnost klesá, dodává Kohoutová ze svých výsledků pro Český statistický úřad [2014: 6], pokud podobnost mezi partnery v sezdaných párech klesá nebo pokud pro jednoho z partnerů se jedná o opakovaný sňatek (rozvedený, nebo ovdovělý).

Ze zkoumání Kohoutové [2014: 10] vychází, že vznikly rozdíly ve výběrovém párování na základě pohlaví. Největší rozdíly ve výběrovém párování byly u mužů se základním vzděláním a u žen s vysokoškolským vzděláním. Největší míra podobnosti vzdělání byla u žen se středoškolským vzděláním bez maturity. Pro upřesnění 65,3 % žen v manželství a 62,3 % v nesezdaném soužití. Naopak největší míra podobnosti vzdělání byla u mužů se základním vzděláním v manželství a u mužů s vysokoškolským vzděláním v nesezdaných párech [Kohoutová 2014: 11].

Pro zkoumání vývoje vzdělanostní homogamie u nesezdaných a sezdaných páru v čase bude sloužit analýza v této práci. Pro zjištění vývoje vzdělanostní homogamie byli použity data z let 2002 a 2012.

5. Analýza

Z předešlých kapitol se na základě teorie autorka snažila poukázat důležitost jednotlivých faktorů při výběru partnera. Mnoho publikací od autora Katrňáka [např. Katrňák 2001; Katrňák 2002 aj.] potvrzuje a zkoumá vliv těchto faktorů. Výsledkem ve většině těchto publikací byl, že si nejčastěji vybíráme potenciálního partnera, který nám je podobný. Tato podobnost mezi partnery se v předešlých i následujících kapitolách nazývala a nazývat bude pod pojmem homogamie.

Tuto podobnost bude analýza zkoumat u dvou typů párů – sezdaných a nesezdaných. Česká společnost prošla proměnou, která vedla k větší společenské mobilitě a otevřenosti. To přispělo k tomu, že jedinec má ve společnosti neomezené možnosti ve vzdělávání, cestování a osobního rozvoje. Tím dochází k proměně individuálních postojů a hodnot. Jedinec si je vědom svého individuálního „kapitálu“ (dosaženého vzdělání, socioekonomického statusu aj.) a hledá potenciálního partnera, který bude na tom podobně. Například vysokoškolsky vzdělaný jedinec si bude hledat vysokoškolsky vzdělaného/ou partnera/ku.

Autorka se zaměří na vzdělání, jelikož jak zmiňuje mnoho výše zmíněných autorů, se jedná se o hlavní determinant socioekonomického statusu [např. Hamplová, Chaloupková, Soukupová 2007: 29 aj.]. To, jaký má vztah dosažené vzdělání a pravděpodobnost vdát se, opět zkoumal Katrňák v roce 2001. Na tento vztah autorka naváže a pokusí se poukázat, jak se vyvíjí vzdělanostní homogamie parů v České republice.

5.1. Výzkumná otázka a hypotézy

Cílem výzkumu je odpovědět, zda se vyvíjí a případně jak se vyvíjí vzdělanostní homogamie u nesezdaných párů za předpokladu, že výzkum bude vzájemně porovnávat sezdaná a nesezdaná soužití. Práce je zaměřena na vývoj v čase, proto jejich vývoj bude porovnáván s odstupem 10 let a to v roce 2002 a v roce 2012. Na základě těchto předpokladů formulujeme

následující výzkumnou otázku.

Výzkumná otázka této bakalářské práce je:

„Jak se vyvíjí vzdělanostní homogamie u nesezdaných páru?“.

Hypotéza 1: Nesezdaná soužití jsou méně homogamní než manželství a je mezi nimi více svazků vzdělanější ženy s méně vzdělanějším mužem.

Nesezdaná soužití budou méně homogamní, jelikož naopak u sezdaných soužití dochází dvakrát častěji ke sdílení „kapitálu“. V nejčastější podobě je muž živitelem rodiny, proto je tedy kladen vyšší důraz na vzdělání muže (tedy živitel rodiny), jelikož vyšší vzdělání je spojováno s vyššími příjmy.

Hypotéza 2: Homogamie nesezdaných soužití se v čase přiblížila homogamii manželských párů.

Na základě změn, které nastaly po převratu, tak se česká společnost přibližuje k „závěrečné fázi“, kterou Hamplová [2009: 32] označuje, jako stav společnosti, kde narůstá podobnost sezdaných a nesezdaných svazků.

5.3. Popis analýzy

Data pro analýzu jsou čerpána z mezinárodního programu výzkumů ISSP 2002 a 2012 (International Social Survey Programme). V rámci analýzy byla použita data, která umožňují srovnání v časové perspektivě. Výzkum se uskutečnil v letech 2002 a 2012. Sběr dat byl formou standardizovaných rozhovorů. Výzkumný vzorek se tvořil na základě třístupňového stratifikovaného pravděpodobnostního náhodného výběru. Jednotkou analýzy byli občané České republiky starší 18 let. Velikost vzorku byla v původní podobě 2420 respondentů v roce 2002 a v roce 2012 bylo 1843. Po omezení vzorku bylo 2361 respondentů v roce 2002 a v roce 2012 bylo 1780 respondentů.

Pro analýzu dat byla zvolena jednotka analýzy existující nesezdaná a sezdaná soužití bez ohledu na délku trvání. Za nesezdané soužití je

považováno soužití partnerů, kteří označili svůj stav jako svobodný/á, rozvedený/á, vdovec/vdova a na otázku, zda mají stálého/ou partnera/ku odpověděli – ano, žijeme ve společné domácnosti. Do analýzy nebyly zahrnuty páry tvořené stejným pohlavím. Za sezdané soužití je považováno soužití partnerů, kteří označili svůj stav jako ženatý/vdaná, také odpověděli na doplňující otázku, zda žijí se svým partnerem ve společné domácnosti. Pro potvrzení, či zamítnutí hypotéz bude autorka v závěru porovnávat podobnost nesezdaných a sezdaných soužití.

V analýze vzdělanostní homogamie (podobnosti) jsou používány 4 vzdělanostní kategorie – vzdělání základní, střední bez maturity, střední s maturitou a vysokoškolské. Při využívání dat se dále do kategorie základní vzdělání řadí i osoby bez vzdělání a s neukončeným základním vzděláním.

Hlavní otázky analýzy jsou nejvyšší ukončené školní vzdělání respondenta/ky, nejvyšší ukončené školní vzdělání partnera/ky, manžela/ky respondenta/ky, zda mají stálého partnera/ku nebo manžela/manželku a rodinný stav respondenta/ky. Z dotazování respondentů jsou také zprostředkované informace o jejich životním partnerovi/partnerce. V případě, že by byl potřeba provést vlastní výzkum, tak by se vyskytl problém při zpětném dotazování lidí a výzkum by tak byl nespolehlivý.

V závěru dojde k potvrzení, či zamítnutí hypotéz a zodpovězení na výzkumnou otázku celé bakalářské práce.

5.4. Popis proměnných

Proměnné použité v analýze budou vzdělání a pohlaví. Z důvodu, že autorka bude analyzovat sezdaná a nesezdaná soužití, tak rodinný stav není považován za proměnnou – pár je jednotkou. Respondenti byli dotazováni, zda v době sběru dat žili se stálým partnerem/partnerkou. To znamená, že informace o partnerovi/partnerce jsou zprostředkované. Tedy jak u roku 2002, tak i u roku 2012.

Proměnná vzdělání v roce 2012 byla v původní podobě rozdělena na kategorie neúplné základní, základní, vyučení bez maturity, střední bez maturity, vyučení s maturitou, střední odborné s maturitou, střední všeobecné s maturitou, vyšší odborné, vysokoškolské – bakalář, vysokoškolské – magistr a postgraduální vzdělání. Tato proměnná je zjednodušena na 4 kategorie a to na vzdělání základní, střední bez maturity, střední s maturitou a vysokoškolské. Stejně je tomu tak u proměnné vzdělání partnera/ky. Data k proměnné vzdělání partnera/ky jsou zprostředkované.

Proměnná vzdělání u roku 2002 stejně jako u roku 2012 byla rozepsána do více možností. V původní podobě byla rozdělena na kategorie neúplné základní, základní, vyučení, střední bez maturity, střední odborné s maturitou, střední všeobecné s maturitou, nedokončené vysokoškolské, ukončené vysokoškolské – bakalářské a ukočené vysokoškolské – magisterské a postgraduální. Tato proměnná je zjednodušena na 4 kategorie a to na vzdělání základní, střední bez maturity, střední s maturitou a vysokoškolské.

Další proměnná stav byla zvolena, aby bylo možné oddělit nesezdané páry a „singles“. Původně tato proměnná byla rozdělena na ženatý/vdaná – žijící společně, ženatý/vdaná – žijící odděleně, registrované partnerství, rozvedený/ná, vdovec/vdova a svobodný/svobodná – nikdy ženatý/vdaná. Tato proměnná je přejmenována a omezena na dvě kategorie sezdaný a nesezdaný. V rámci analýzy byli páry v homosexuálním partnerství vyřazeni.

5.5. Výsledky analýzy

Tabulka č. 1 představuje proměnnou vzdělání u sezdaných a nesezdaných soužití za roky 2002 a 2012. Skupinu sezdaní za rok 2002 tvořilo 896 dotazovaných, kteří tvořili sezdané soužití. Z celkového počtu 896 bylo 81 se základním vzděláním, 359 se středním vzděláním bez maturity, 397 se středním vzděláním s maturitou a 87 s vysokoškolským

vzděláním. Z těchto čísel tedy vyšlo, že nejvíce četnou skupinou byli jedinci se středoškolským vzděláním bez maturity. Naopak nejméně četnou skupinou byli jedinci se základním vzděláním.

Skupinu nesezdaní za rok 2002 tvořilo celkem 1465 respondentů, kteří tvořili nesezdané soužití. Z celkového počtu 1465 bylo 245 jedinců se základním vzděláním, 518 se středním vzděláním bez maturity, 477 se středním vzděláním s maturitou a 221 s vysokoškolským vzděláním. Nejméně četnou skupinu tvořili jedinci s vysokoškolským vzděláním, naopak nejvíce četnou skupinou byli jedinci se středním vzděláním bez maturity.

Tabulka č. 1: Představení proměnné vzdělání u sezdaných a nesezdaných soužití za roky 2002 a 2012. (N=1709).

Nejvyšší dosažené vzdělání	Sezdaní 2002	Nesezdaní 2002	Sezdaní 2012	Nesezdaní 2012
Základní	81	249	95	123
Střední bez maturity	359	518	340	407
Střední s maturitou	307	477	280	332
Vysokoškolské	87	221	105	97
Celkem	896	1465	820	960

Zdroj: ISSP 2002 a 2012, vlastní výpočty. Pozn.: hodnota chí – sq = 116,3; hodnota P = 4,6.

Dále tyto dvě skupiny (tedy sezdané a nesezdané) tabulka č. 1 představuje v roce 2012. Skupinu sezdaní za rok 2012 tvořilo 820 dotazovaných, kteří tvořili sezdané soužití. Z celkového počtu 820 bylo 95 se základním vzděláním, 340 se středním vzděláním bez maturity, 280 se středním vzděláním s maturitou a 105 s vysokoškolským vzděláním. Z těchto čísel tedy vyšlo, že nejvíce četnou skupinou byli jedinci se středoškolským vzděláním bez maturity. Naopak nejméně četnou skupinou byli jedinci se základním vzděláním.

Skupinu nesezdaní za rok 2012 tvořilo celkem 960 respondentů, kteří tvořili nesezdané soužití. Z celkového počtu 960 bylo 123 jedinců se základním vzděláním, 407 se středním vzděláním bez maturity, 332 se středním vzděláním bez maturity a 97 s vysokoškolským vzděláním. Nejméně četnou skupinu tvořili jedinci s vysokoškolsky vzdělání jedinci, naopak nejvíce četnou jedinci se středním vzděláním bez maturity.

Pro celkové srovnání v roce 2002 tvořil větší vzorek (pro upřesnění 2361 jedinců) oproti vzorku za rok 2012 (1780 jedinců). I přes odlišnou velikost vzorku, tak stále u obou skupin byla nejčetnější skupinou jedinci se středním vzděláním bez maturity. U sezdaných soužití postupně narostl počet jedinců, kteří měli vysokoškolské vzdělání. U nesezdaných párů naopak časem klesl počet jedinců s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 2 porovnává vzdělání sezdaných a nesezdaných soužití za rok 2002 a 2012. Srovnání vzdělanostní podobnosti partnerů bylo rozděleno na tři kategorie – partneři mají stejné vzdělání, muž má vyšší vzdělání než žena a žena má vyšší vzdělání než muž.

Ve skupině nesezdaní za rok 2002 bylo nejčastější možnost, že partneři mají stejné vzdělání s 64,6%. Za rok 2012 u skupiny nesezdaní 2012 byla také nejčastější možností, že partneři mají stejné vzdělání. Druhou nejčastější u této skupiny (za rok 2002 a 2012) byla situace, kdy muž měl vyšší vzdělání než žena (pro upřesnění za rok 2002 bylo 18,3 % a za rok 2012 bylo 20,1%). Naopak nejméně častou situací byla (v roce 2002 a 2012), kdy žena má vyšší vzdělání než muž (pro upřesnění za rok 2002 bylo 17,1% a za rok 2012 16,4%).

Dále tabulka č. 2 popisuje vzdělanostní podobnost u sezdaných soužití za roky 2002 a 2012. Ve skupině sezdaní za rok 2002 bylo nejčastější možnost, že partneři mají stejné vzdělání s 60,5%. Za rok 2012 u skupiny sezdaní 2012 byla také nejčastější možností, že partneři mají stejné vzdělání. Druhou nejčastější u této skupiny (za rok 2002 a 2012) byla situace, kdy muž měl vyšší vzdělání než žena (pro upřesnění za rok

2002 bylo 21,4 % a za rok 2012 bylo 20,9%). Naopak nejméně častou situací byla (v roce 2002 a 2012), kdy žena má vyšší vzdělání než muž (pro upřesnění za rok 2002 bylo 18,1% a za rok 2012 20,5%).

Tabulka č. 2: Homogamie nesezdaných a sezdaných soužití za rok 2002 a 2012.

Vzdělání partnerů	Nesezdaní	Sezdaní	Sezdaní	Nesezdaní
	2002	2002	2012	2012
Partneři mají stejné vzdělání	64,6%	60,5%	58,6%	63,5%
Muž má vyšší vzdělání než žena	18,3%	21,4%	20,9%	20,1%
Žena má vyšší vzdělání než muž	17,1%	18,1%	20,5%	16,4%
Celkem	100%	100%	100%	100%
N	1465	896	820	960

Zdroj: ISSP 2002 a 2012, vlastní výpočty.

V roce byla v roce 2002 vyšší vzdělanostní podobnost u nesezdaných soužití než u sezdaných soužití (a to s rozdílem 4,1%). Nejčastěji, však tvoří partneři pár s jedincem, který má stejné vzdělání, jak jedinci v nesezdaném, tak v sezdaném soužití. Druhou nejčastější možností u obou soužití (sezdané i nesezdané) tvořily pár jedinci, kdy muž měl vyšší vzdělání než žena. Nejméně častou byla možnost, kdy měla žena vyšší vzdělání než muž. Častěji se tato možnost, však objevovala u sezdaných soužití (s rozdílem 1%).

V roce 2012 byla také nejčastěji situace, jak u sezdaných tak nesezdaných soužití, že partneři mají stejné vzdělání (pro upřesnění u sezdaných 58,6% a u nesezdaných soužití 63,5%). Můžeme tedy říci, že vzdělanostní podobnost partnerů je vyšší u nesezdaných soužití, než u sezdaných soužití. Druhou nejčastější možností u obou soužití (sezdané i nesezdané) tvořily pár jedinci, kdy muž měl vyšší vzdělání než žena. Nejméně častou byla možnost, kdy měla žena vyšší vzdělání než muž. Častěji se tato možnost, však objevovala u sezdaných soužití (s rozdílem 4,1 %).

Pro celkové porovnání vzdělanostní podobnost v čase byla vyšší u nesezdaných soužití, než u sezdaných soužití. V čase tato podobnost u obou druhů soužití klesala. Dále situace, kdy měl muž vyšší vzdělání než žena, posílila u nesezdaných soužití, naopak u sezdaných soužití tato situace klesá. Nejméně častou situaci, tedy že žena měla vyšší vzdělání než muž, zůstala nejméně častou. U nesezdaných soužití tento stav klesl, ale naopak u sezdaných soužití narostl o 2,4%.

Tabulka č. 3 porovnává celkovou vzdělanostní homogamii za roky 2002 a 2012 u sezdaných a nesezdaných soužití. Sezdaná soužití celkově nejčastěji tvořili partneři, kteří měli stejné vzdělání (pro upřesnění 59,5%). Nesezdaná soužití celkově nejčastěji také tvořili partneři, kteří měli stejné vzdělání (pro upřesnění 64%). Celkově tedy nesezdaná soužití byla více vzdělanostně homogamní.

Dále sezdaná soužití celkově tvoří častěji partneři, kde muž měl vyšší vzdělání než žena, než nesezdaná soužití. U nesezdaných soužití byla však tato možnost druhá nejčastější. Nejméně častou byla situace, kdy žena má vyšší vzdělání než muž a tou u obou druhů soužití. K celkovému srovnání, zamítnutí či potvrzení hypotéz dojde v následující kapitole, kde dále dojde k odpovědění na výzkumnou otázku.

Tabulka č. 3: Porovnání vzdělání sezdáných a nesezdáných partnerů za roky 2002 a 2012.

Vzdělání partnerů	Sezdaní 2002+2012	Nesezdaní 2002+2012
Partneři mají stejné vzdělání	59,5%	64%
Muž má vyšší vzdělání než žena	21,2%	19,2%
Žena má vyšší vzdělání než muž	19,3%	16,8%
Celkem	(100%)	(100%)
N	1716	2425

Zdroj: ISSP 2002 a 2012, vlastní výpočty.

6. Závěr analýzy

V této kapitole dojde k celkovému propojení výsledků analýzy o nesezdaných a sezdáných soužitích. Na tomto propojení dojde buď k potvrzení, či zamítnutí hypotéz. Po potvrzení či zamítnutí hypotéz budou dále zmíněna další zjištění o vývoji vzdělanostní homogamie a tím autorka zodpoví na výzkumnou otázku.

Hypotéza 1: Nesezdaná soužití jsou méně homogamní než manželství a je mezi nimi více svazků vzdělanější ženy s méně vzdělanějším mužem.

Na základě výsledků analýzy autorka zjistila, že od roku 2002 do roku 2012 tvořily sezdaná soužití jedinci, kteří měli stejné vzdělání (pro přesnění 59,5%). Tato vzdělanostní homogamie byla však častější u nesezdaných soužití (65%). Autorka tedy zamítla první část hypotézy, jelikož nesezdaná soužití byla více homogamní, než sezdaná soužití.

V druhé části hypotézy autorka předpokládala, že u nesezdaných soužití je častější svazek, kde je vzdělanější žena než muž. Svazky, kde ženy měli vyšší vzdělání než muž, byly nejméně časté u obou druhů soužití. U nesezdaných soužití to bylo 16,8% a u sezdaných soužití 19,3%. Autorka tedy zamítla druhou část hypotézy, kdy očekávala, že v nesezdaných soužitích bude častější svazek, kde žena má vyšší vzdělání.

Hypotéza č. 2: Homogamie nesezdaných soužití se v čase přiblížila homogamii manželských párů.

Na základě výše zmíněných výsledků autorka potvrdila hypotézu č. 2, tedy že tím jak se společnost vyvíjela, docházelo k tomu, že se homogamie sezdaného a nesezdaného soužití sblížovala. Vzdělanostní homogamie u nesezdaných soužití je vyšší, než u sezdaných párů. Výsledky analýzy ukázaly, že oba druhy soužití, měli podobné výsledky.

Na základě všech těchto zjištění, výsledků a závěrů autorka odpovídá na výzkumnou otázku: „*Jak se vyvíjí vzdělanostní homogamie u nesezdaných párů?*“

Vzdělanostní homogamie u nesezdaných soužití se vyvíjela tak, že se podobala homogamii sezdaných soužití. Na základě výsledků analýzy autorka zmiňuje, že nesezdaná soužití jsou více homogamní než sezdaná soužití, ale jelikož se jednalo o rozdíl 4,5%, nepovažuje autorka tento rozdíl s ohledem na menší vzorek sezdaných svazků, jako významný rozdíl. Nesezdaná soužití nejčastěji tvořili jedinci se středoškolským vzděláním bez maturity, stejně tak sezdaná soužití. U nesezdaných soužití tvořilo nejméně čítnou skupinu jedinci s vysokoškolským vzděláním. U sezdaných párů tvořilo nejméně čítnou skupinu jedinci se základním vzděláním. Autorka před závěrečným shrnutím dodává, že sezdaná soužití tvoří častěji jedinci s vyšším vzděláním, naopak nesezdaná soužití jedinci s nižším vzděláním.

7. Shrnutí

Tato práce se věnuje vývoji výběrového párování. Samotné výběrové párování je proces, který začíná setkáním ženy a muže. Na základě vzájemných sympatií vytvoří vztah. V tomto vztahu by mělo docházet k naplňování potřeb obou partnerů [Možný 2006: 120].

Pokud partneři uzavřou vztah, je důležité, zda se jedná partnerskou homogamii, či heterogamii. Tedy, zda si jsou partneři podobní (homogamní), či rozdílní (heterogamní). Tato podobnost/rozdílnost může být, jak ve vzdělání, věková či jiná. Tato podobnost partnerů však není náhodná, zmiňuje Katrňák [2002: 27]. Tento výběr podléhá individuálním preferencím a kritériím. Katrňák [2001] zdůrazňuje, že si nejčastěji vybíráme partnera, který nám je podobný. Podobnost partnerů je jakou si sňatkovou strategií, ve které má jít o jakousi ochranu jednotlivých společenských vrstev [Katrňák 2002: 29].

Výběrové párování se vyvíjí, tímto vývojem se vytvářejí nové formy vztahů. Dvě základní formy soužití – nesezdané a sezdané. Nesezdaná soužití jsou často označována jako zkouška před manželstvím, však někteří jedinci tuto formu zvolí jako celoživotní strategii. Povahu nesezdaných soužití změní situace, pokud pár plánuje rodičovství. V české společnosti jsou všechny podoby nesezdaného soužití tolerovány.

Společensky nejvíce preferovaným způsobem jsou tradičně sezdaná soužití. Nejvíce preferovaný způsob soužití je v případě, že se pár rozhodne založit rodinu. Důvody vstupu do manželství zmiňují autoři Fialová a Kučera [1997] - jsou to důvody založené na vlastním rozhodnutí, společenském nátlaku, přáním druhého partnera, narozením dítěte či plánování rodiny.

Docházelo k proměně partnerských vztahů v České republice. Ke změnám došlo po převratu v roce 1989. Tato změna je označována jako druhý demografický přechod. Jednou z největších společenských změn je pokles sňatečnosti v české společnosti. Dále v souvislosti s poklesem

sňatečnosti je spojen nárůst věku vstupu do manželství. Důvody, proč dochází k těmto změnám, jsou různé a podrobně se jim věnuje kap. 3. Důvodem, ke kterému se přiklání autorka této práce, je neomezená možnost vzdělávání a seberozvoje.

Další změny, které v české společnosti nastaly, jsou - nárůst mimomanželské plodnosti, naopak dochází k poklesu celkové porodnosti. Z důvodu ekonomické náročnosti pro založení rodiny se jedinci snaží o propojení zaměstnání a rodinného života. Celková povaha rodiny se měnila a tak dochází k sblížování sezdaných a nesezdaných svazků.

Při volbě partnera dochází k vlivu individuálních faktorů, tyto faktory mají také vliv na druh soužití ve kterém jedinec bude. Jedinec hledá partnera, který má co nejvyšší socioekonomický status. Vzdělání je spojeno s budoucím zaměstnáním, což tedy znamená, že je faktorem socioekonomického postavení.

V analýze této práce došlo ke zkoumání vývoje vzdělanostní homogamie. Vzdělanostní homogamie nesezdaných soužití se včase začala podobat sezdaným soužitím. Dokonce podobnost nesezdaných soužití byla lehce vyšší. Vývoj výběrového párování došel do fáze, kdy je vzdělání jedince důležité, jelikož si jedinci nejčastěji hledají partnera se stejným vzděláním. U mužů však dochází, že si častěji hledají partnerky s nižším, či stejným vzděláním. Ženy naopak hledají partnery, kteří mají vyšší či stejné vzdělání.

8. Resumé

Bachelor thesis was focused on the topic selection pairing of unmarried couples. The main objective of the thesis was to determinate the education homogamy of unmarried couples and to compare it with the education homogamy of married couples. The thesis was divided in two sections, theoretical and practical. In the first section, theoretical section, were examined dynamics and development of the selection parring and further effects of choice of partner or different kind of relationship. Also, it was described the change of the family according to the political change in the Czech Republic in 1989. In the second section, practical section, was realised the quantitative analysis of ISSP data from two different years 2002 and 2012. The quantitative analysis of data was focused on the topic of family. The variable of the analysis was the education of both partners and the unit of the analysis were existing unmarried and married couples with independence on duration of the relationship.

Keywords: selection pairing, education homogamy, unmarried couples, married couples.

9. Zdroje

Český statistický úřad. 2004. „*Současná populační situace v hl. m. Praze – 2004*“. Cit. [25. 3. 2016]. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/soucasna-populacni-situace-v-hl-m-praze-n-qb1x19umsh>. Kód: e-13-1111-04.

Český statistický úřad. Tisková zpráva: 2014. „*Založení rodiny je ekonomicky náročné*“. Cit. [25. 3. 2016]. [online]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zalozeni_rodiny_je_ekonomicky_narocne_20140507.

DYKSTRA Pearl, and POORTMAN Anne-Rigt. 2010. “*Economic Resources and Remaining Single: Trends over Time*”. *European Sociological Review* 26 (3). Oxford University Press: 227–90. Cit. [24. 3. 2016]. [online]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40784493>.

FIALOVÁ Ludmila, HAMPLOVÁ Dana, KUČERA Milan a VYMĚTALOVÁ Simona. 2000. „*Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*“. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství. 163 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-87-7.

FIALOVÁ Ludmila, KUČERA Milan and APRIL Retter. 1997. “*The Main Features of Population Development in the Czech Republic During the Transformation of Society*”. *Czech Sociological Review* 5 (1). Institute of Sociology of the Academy of Sciences of the Czech Republic: 93–111. <http://www.jstor.org/stable/41133029>.

HAMPLOVÁ Dana. 2000. „*Postoje k manželství a rodičovství*.“ Pp. 67-98 in Fialová, Ludmila, Dana Hamplová, Milan Kučera, Simona Vymětalová. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 163 s. ISBN 80-85850-87-7.

HAMPLOVÁ Dana. 2009. “*Educational Homogamy Among Married and Unmarried Couples in Europe: Does Context Matter?*” *Journal of Family Issues* 30(1): 28-52.

HAMPLOVÁ Dana, CHALOUPKOVÁ Jana a SOUKUPOVÁ Eva. „*Děti na psí knížku?: mimomanželská plodnost v ČR*“. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2007, 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.

HAMPLOVÁ Dana, PIKALKOVÁ Simona. 2002. „*Manželství, nesezdané soužití a partnerský vztah*“. Pp. 127-147 MANSFELDOVÁ, Zdenka a Milan TUČEK. *Současná česká společnost: sociologické studie*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002, 381 s. ISBN 80-7330-009-5.

CHALOUPKOVÁ Jana. 2010. „*The De-standardisation of Early Family Trajectories in the Czech Republic: A Cross-cohort Comparison*“. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review 46 (3). Institute of Sociology of the Academy of Sciences of the Czech Republic: 427–51. Cit. [4. 2. 2016]. [online]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41132866>.

KALMIJN Matthijs. 1998. „*Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends*“. Annual Review of Sociology 24: 395-421.

KATRŇÁK Tomáš, LECHNEROVÁ Zdeňka, PAKOSTA Petr a FUČÍK Petr. 2010. *Na prahu dospělosti: Partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Praha: Dokořán. 222 s. BOD. ISBN 978-80-7363-352-3.

KATRŇÁK, Tomáš. 2008. „*Spříznění volbou?: Homogamie a heterogamie manželských párů v České republice*“. Vyd. 1. Praha: Pro Masarykovu univerzitu vydalo Sociologické nakladatelství (SLON), 239 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-98-4.

KATRŇÁK, Tomáš. 2001. „*Strukturální příčiny poklesu sňatečnosti a nárůstu svobodných v devadesátých letech v České republice*“. Sociologický časopis, Praha: Sociologický ústav AV ČR, roč. 37, č. 2, s. 225-239. ISSN 0038-0288.

KATRŇÁK, Tomáš. 2000. „*Moderní partnerské vztahy a jejich proměna v době pozdní modernity*“. Sociologický časopis 36. 2000/3. 307-316. Cit. [4. 2. 2016]. [online]. Dostupné z:

<http://fsslv.fss.muni.cz/~katrnak/articles.htm>.

KATRŇÁK, Tomáš. 2002. „*Romantický rozum, racionální cit*“. Přítomnost. Cit. [8. 2. 2016]. [online]. Dostupné z: <http://fsslv.fss.muni.cz/~katrnak/articles.htm>.

KATRŇÁK Tomáš, KREIDL Martin, and FÓNADOVÁ Laura. 2004. „*Has the Post-communist Transformation Led to an Increase in Educational Homogamy in the Czech Republic after 1989?*“. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review, 40(3), 297–318. Cit. [25. 3. 2016]. [online]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41132029>.

KOCOURKOVÁ Jiřina a RABUŠIC Ladislav (eds.). 2006. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? : proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 80-86561-93-3.

KOUHOUTOVÁ Iva. 2014. „*Socio-demografická homogamie sezdáných a nesezdáných párů – 1993 – 2012*“. Český statistický úřad. Cit. [27. 3. 2016]. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/socio-demograficka-homogamie-sezdanych-a-nesezdanych-paru-1993-2012-muq0bgnsr3>.

KREIDL Martin 2009. (Rev.): KATRŇÁK Tomáš. 2008. „*Spříznění volbou?: homogamie a heterogamie manželských párů v České republice*“. Vyd. 1. Praha: Pro Masarykovu univerzitu vydalo Sociologické nakladatelství (SLON), 239 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-98-4. (2009)pp. 1099-1106. Cit. [11. 2. 2016]. [online]. Dostupné z: <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0168-ssoar-69541>.

MATOUŠEK Oldřich. 1997. „*Rodina jako instituce a vztahová síť*“. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 144 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ Ivo. 2006. „*Rodina a společnost*“. Praha: Sociologické nakladatelství, 311 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-

86429-58-x.

„Mezinárodní den rodiny 2014: rodina v 21. století: vyhlídky, problémy, řešení“. Sborník projevů z evropské konference pořádané dne 14. října 2014 v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Vydání první. Praha: Ideál, 2015, 131 stran. ISBN 978-80-86995-29-8.

POTŮČEK Martin. 2002. „Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku“. 1. vyd. Praha: Gutenberg, 686 s. ISBN 80-86349-06-3.

RABUŠIC Ladislav. 2001. „Value Change and Demographic Behaviour in the Czech Republic“. Czech Sociological Review 9 (1). Institute of Sociology of the Academy of Sciences of the Czech Republic. Cit. [27. 3. 2016]. [online]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41133175>.

ŠMÍDOVÁ Iva, JANOŠKOVÁ Klára, KATRŇÁK Tomáš. 2008. „Faktory podmiňující vzdělanostní aspirace a vzdělanostní segregaci dívek a chlapců v českém vzdělávacím systému“. Sociologický časopis 44. 2008/1. 23-53. Cit. [4. 2. 2016]. Dostupné z: <http://fsslv.fss.muni.cz/~katrnak/articles.htm>.

TOMÁŠEK Marcel. 2006. „Singles a Jejich Vztahy; Kvalitativní Pohled Na Nesezdané a Nekohabituující Jednotlivce V České Republice / Singles and Their Relationships: A Qualitative Look at Single and Non-cohabitating Individuals in the Czech Republic“. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review 42 (1). Institute of Sociology of the Academy of Sciences of the Czech Republic: 81–105. Cit. [27. 3. 2016]. [online]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41132261>.